Roll No. :

कुल प्रश्नों की संख्या : 18]
Total No. of Questions : 18]

[कुल मुद्रित पृष्ठों की संख्या : 8
[Total No. of Printed Pages : 8

H-251090–B

विषय : संस्कृत

Subject : Sanskrit

समय : 3 घण्टे]
Time : 3 hours]

[पूर्णांक : 75
[Maximum Marks : 75

निर्देश : (i) सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।
(ii) सुन्दरं सुस्पष्टञ्च लिखत।

प्रश्न–1 निम्नलिखितयोः रेखाङ्कित पदयोः संधि-विच्छेदं कृत्वा लिखत— [1×2=2]

(क) शिवस्य नाम दिगम्बरः अस्ति।

(ख) कविर्लिखति लेखम्।

प्रश्न–2 रेखाङ्कित प्रकृति-प्रत्ययोः योजयित्वा लिखत— [1×2=2]

(क) महिला हास्य कथां श्रु+क्त्वा उच्चैः हसति।

(ख) मनुष्य+त्व कदापि न त्यज्।

प्रश्न–3 निम्नलिखितयोः अङ्कयोः संस्कृतभाषया लिखत— [1×2=2]

(क) 138 (ख) 144

प्रश्न–4 यथानिर्देशं वाच्यं परिवर्तयत— [1×2=2]

(क) बालकेन वृक्षाः गण्यन्ते। (कर्तृवाच्ये)

(ख) शिशुः स्वपिति। (भाववाच्ये)

P.T.O.

https://www.cgboardonline.com

प्रश्न-5 समासविग्रहं कृत्वा लिखत— [1×3=3]

(क) अस्वस्थ:

(ख) पीतदुग्धा

(ग) धर्मार्थकाममोक्षा:

प्रश्न-6 अधोलिखितानि वाक्यानि संशोध्य लिखत— [1×3=3]

(क) अहम् अध्ययनं कृत्वा खादसि।

(ख) राम: कुत्र गच्छन्ति?

(ग) बालिका विद्यालयं गतवान्।

प्रश्न-7 निर्देशानुसारं लकारं परिवर्तनं कृत्वा लिखत— [1×3=3]

(क) अहं त्वां पश्यामि। (लङ्लकारे)

(ख) स: पाठं पठति। (लोट्लकारे)

(ग) रमा लेखम् अलिख:। (लट्लकारे)

प्रश्न-8 अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा निर्देशानुसारेण प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत— [1×3=3]

न्यायाधीशेन पुनस्तौ घटनाया: विषये वक्तुमादिष्टौ। आरक्षिणि निजपक्षं प्रस्तुतवति आश्चर्यमघटत् स शव: प्रावारकमपसार्य न्यायाधीशम् अभिवाद्य निवेदितवान्—मान्यवर! एतेन आरक्षिणा अध्वनि यदुक्तं तद वर्णयामि— "त्वया अहं चोरिताया: मञ्जूषाया: ग्रहणाद् वारित:, अत: निजकृत्यस्य फलं भुङ्क्ष्व। अस्मिन् चौराभियोगे त्वं वर्षत्रयस्य कारादण्डं लप्स्यसे" इति। न्यायाधीश: आरक्षिणे कारादण्डमादिश्य तं जनं ससम्मानं मुक्तवान्।

प्रश्ना:—

(क) "न्यायाधीशेन पुनस्तौ घटनाया: विषये वक्तुमादिष्टौ" इति वाक्यस्य हिन्दीभाषया अनुवादं कुरुत।

(ख) 'तं जनम्' इत्यनयो: पदयो: विशेषण पदं किं प्रयुक्तम्?

(ग) 'प्रणम्य' इत्यस्य कृते गद्यांशे किं पर्यायपदं प्रयुक्तम्?

https://www.cgboardonline.com

प्रश्न-9 अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा निर्देशानुसारेण प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत— [1×3=3]

यदा वर्षाकाले अरपानद्यां जलप्लावनं जातम्। तदा बिलासा नौकया जनान् संतारयति स्म। एवमेव सा नौकाचालनेऽपि पारङ्गता जाता। सा लोकनृत्यगीतयोः अपि सिद्धा आसीत्। ग्रामस्य सर्वेषु कार्यक्रमेषु सा अग्रसरासीत्।

प्रश्नाः—

(क) "एवमेव सा नौकाचालनेऽपि पारङ्गता जाता।" इत्यस्य हिन्दीभाषया अनुवादं कुरुत।

(ख) 'सन्तारयति स्म' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं गद्यांशे किमस्ति?

(ग) 'सर्वेषु कार्यक्रमेषु' अनयोः पदयोः विशेषणपदं किम् अस्ति?

प्रश्न-10 अधोलिखितं श्लोकं निर्देशानुसारेण उत्तरत— [1×3=3]

शस्त्रहता न हि हता रिपवो भवन्ति,
प्रज्ञाहतास्तुरिपवः सुहता भवन्ति।
शस्त्रं निहन्ति पुरुषस्य शरीरमेकम्,
प्रज्ञा कुलञ्च विभवञ्च यशश्च हन्ति॥

प्रश्नाः—

(क) "शस्त्रहता न हि हता रिपवो भवन्ति" इति वाक्यस्य हिन्दीभाषया अनुवादं कुरुत।

(ख) 'बुद्धिः' इति पदस्य अत्र किं पर्यायपदं प्रयुक्तम्?

(ग) 'मित्राणि' इति पदस्य श्लोके विलोमपदं किम् अस्ति?

प्रश्न-11 अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा निर्देशानुसारेण उत्तरत— [1×3=3]

मातागुरुतराभूमेः खादप्युच्चतरः पिता।
मनः शीघ्रतरं वाताच्चिन्ता बहुतरी तृणात्॥

प्रश्नाः—

(क) 'आकाशात्' इत्यस्य कृते श्लोके किं पर्यायपदं प्रयुक्तम्?

(ख) "वातात् शीघ्रतरं मनः" इति वाक्यस्य हिन्दी अनुवादं कुरुत।

(ग) 'माता गुरुतरा' इत्यनयोः पदयोः विशेषणपदं किम्?

https://www.cgboardonline.com

प्रश्न-12 अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया लिखत (केषाञ्चित् चतुर्णाम्)— [1×4=4]

(क) कयोः मध्ये मित्रता अभवत्?

(ख) दीपमालिका पर्वणि कस्य शब्दः श्रूयते?

(ग) कतिधा मङ्गलयानस्य मार्गः परिवर्तितः?

(घ) कः वंशम् आख्याति?

(ङ) केन न प्रकाशते?

(च) के रोगाणाम् अपहारकाः?

प्रश्न-13 अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखाङ्कित पदमाधृत्य प्रश्न-निर्माणं कुरुत— [1×4=4]

(क) पुत्रं द्रष्टुं सः प्रस्थितः।

(ख) प्राणेभ्यः अपि प्रियः सुहृद्।

(ग) उभौ शवं चत्वरे स्थापितवन्तौ।

(घ) तृणानाम् अग्निना सह विरोधः भवति।

अथवा

अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि हिन्दीभाषया लिखत—

(क) शृगालः वधूं किं निर्देशितवान्?

(ख) वृक्षाः प्राणिनां कथम् उपकुर्वन्ति?

(ग) हेमन्तकाले किं सुखावहं भवति?

(घ) 'ओदनं सूक्तं' कस्मात् वेदात् उद्धृतः?

प्रश्न-14 स्वपाठ्यपुस्तकात् चतस्रः सूक्तयः लिखत याः अस्मिन् प्रश्नपत्रे नागताः स्युः। [1×4=4]

अथवा

अधः प्रदत्तानां सूक्तीनां हिन्दीभाषया भावार्थं लिखत—

(क) अत्यादरः शंकनीयः।

(ख) छिद्रेष्वनर्थाः बहुली भवन्ति।

(ग) समानशीलव्यसनेषु सख्यम्।

(घ) परिवारः लघु एव वरम्।

https://www.cgboardonline.com

प्रश्न-15 स्वपाठ्यपुस्तकात् कौचित् द्वौ सुभाषित श्लोकौ लिखत यौ अस्मिन् प्रश्नपत्रे न समागतौ स्याताम्। [$2\frac{1}{2}\times2=5$]

अथवा

अध: द्वौ अपूर्णौ सुभाषित श्लोकौ प्रदीयते, तौ श्लोकौ स्वपाठ्य-पुस्तकाधारेण पूरयत–

(क) वायुनां शोधका: वृक्षा: ——।
—— रक्षणं च हितावहम्॥

(ख) उद्यम: साहसं धैर्य —— ।
—— देव: सहायकृत्॥

प्रश्न-16 (अ) भवत: नाम राजेश: अस्ति। भवत: विद्यालयस्य नाम शासकीय: उच्चतर: माध्यमिक: विद्यालय: बिलासपुरम् अस्ति। स्वस्य अपरिहार्य कारणात् अवकाशस्य हेतो: स्वप्राचार्यं प्रति एकम् आवेदनं पत्रं लिखतु। [1+2+1=4]

अथवा

भवत: नाम दीपेश: अस्ति। भवान् अधोलिखितां मञ्जूषां दृष्ट्वा शुल्क मुक्त्यर्थं लिखते अस्मिन् पत्रे रिक्तस्थानानि पूरयन् आवेदनं पत्रं लिखतु– https://www.cgboardonline.com [$\frac{1}{2}\times8=4$]

[आशा से, पञ्चम्यां, पञ्चसहस्त्ररूप्यकाणि, निवेदनम्, अनुग्रहीष्यति, निर्वाह:, शुल्क मुक्तये, छात्र:]

सेवायाम्

श्रीमान् प्राचार्य: महोदय:
शासकीय: उच्चतर: माध्यमिक:
विद्यालय: बिलासपुरम् (छत्तीसगढम्)

विषय:– (i) —— प्रार्थनापत्रम्।

महोदय!

सविनयं (ii) —— अस्ति। यदहं भवत: विद्यालये

https://www.cgboardonline.com

दशमकक्षाया: (iii) —— अस्मि। मम पिता एक: कृषक: अस्ति। तस्य मासिक: आय: (iv) —— अस्ति। मम एक: भ्राता अष्टमकक्षायां भगिनी च (v) —— कक्षायां पठति। अस्माकं कुटुम्बस्य (vi) —— अतीव काठिन्येन भवति।

अत: शुल्कमुक्त्यर्थं प्रार्थयेऽहम्। (vii) —— अत्र भवान् मम एतां प्रार्थनां स्वीकृत्य (viii) ——।

दिनाङ्क:—

भवत: विनीत: शिष्य:

दीपेश:

कक्षा-दशमी

(ब) अधोलिखितम् अपठितांशं पठित्वा निर्देशानुसारेण संस्कृतभाषया उत्तरत—

[1×4=4]

संसारे कोऽपि बाल: न जानाति यत् किं सद्वृत्तं किं च असद्वृत्तम्। बालस्तु ज्येष्ठान् वृद्धान् च पश्यति। ते वयोवृद्धा: यथा-यथा आचरन्ति बालोऽपि तथैव आचरति। शिष्टानां वंशेषु वृद्धा: युवान: बाला: महिलाश्च सर्वे परस्परं सभ्यताया: आलपन्ते ते अन्योन्यं सम्मानयन्ति। अशिष्टानां वंशेषु तु एतादृश: व्यवहार: न दृश्यते।

प्रश्ना:—

(क) संस्कृतभाषायां सारांशं लिखत।

अथवा

(क) केषां वंशेषु सर्वे सभ्यताया: आलपन्ते?

(ख) उचितं शीर्षकं लिखत।

अथवा

(ख) बाल: कान्-कान् पश्यति?

(ग) सदाचारणम् इत्यर्थे अत्र क: शब्द: प्रयुक्तम्?

(घ) 'ते' इति कर्तृपदस्य किं क्रियापदम् अत्र प्रयुक्तम्?

https://www.cgboardonline.com

प्रश्न-17 अध: प्रदत्तेषु विषयेषु कमपि एकमधिकृत्य संस्कृतभाषया द्वादश वाक्यै: निबन्धं लिखत— $[\frac{1}{2}\times12=6]$

(क) सदाचार:

(ख) महाकवि: कालिदास:

(ग) सुभाषचन्द्र:

(घ) मम प्रदेश: (छत्तीसगढ:)

प्रश्न-18 (खण्ड-अ) उचितं विकल्पं चित्वा लिखत— [1×5=5]

(i) तीरथगढप्रपातं वर्तते—

(क) बस्तरे (ख) कांकेर जनपदे

(ग) धमतरी जनपदे (घ) जशपुरे

(ii) वपु: आख्याति—

(क) वंशम् (ख) स्नेहम्

(ग) भोजनम् (घ) भाषितम्

(iii) 'जनके' इति पदे विभक्ति: अस्ति—

(क) तृतीया (ख) चतुर्थी

(ग) पञ्चमी (घ) सप्तमी

(iv) "गोपाल: सर्वदा सत्यं वदति।" इत्यस्मिन् वाक्ये अव्ययमस्ति—

(क) गोपाल: (ख) सर्वदा

(ग) सत्यम् (घ) वदति

(v) "अभित:, परित:, समया निकषा, हा" प्रतियोगे विभक्ति: भवति—

(क) प्रथमा (ख) तृतीया

(ग) द्वितीया (घ) पञ्चमी

https://www.cgboardonline.com

प्रश्न-18 (खण्ड-ब) उचितं स्तम्भं सुमेलनं कुरुत— [1×5=5]

('क' स्तम्भम्)		('ख' स्तम्भम्)
(i)	अनुभवति	- शतृ प्रत्ययः
(ii)	कुर्वती	- उपसर्गः
(iii)	बिलासा अदम्य	- पञ्चमी विभक्तिः
(iv)	युष्मत्	- पर सवर्ण सन्धि
(v)	त्वं करोपि	- साहसिका आसीत्

प्रश्न-18 (खण्ड-स) उचितं विकल्पं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत वाक्यं पुनः लिखत— [1×5=5]

[चतुर्थी विभक्तिः, पयः, कोलाहलेन, मह्यम्, तथा]

(i) क्रीडनं ——— अपि रोचते।

(ii) अलं ———।

(iii) निशान्ते च पिबेत् ———।

(iv) यथा बीजं ——— फलम्।

(v) 'दा' योगे ——— भवति।

• • •

https://www.cgboardonline.com